

RAZGOVOR Mateja Koležnik, uz premijeru drame »Ujak Vanja« u splitskome HNK

Divim se Čehovu

MIRA JURKOVIĆ

Splitsko Hrvatsko narodno kazalište svoje premijerni dramski program u novoj sezoni otvoriti u subotu, 28. listopada, izvedbom drame »Ujak Vanja« Antona Pavloviča Čehova. Ovu lirsku - psihološku dramu režira gošća iz Slovenije Mateja Koležnik, kojoj je za predstave »Noževi u kokošima« i »Proslava« pripala nagrada Prešerenova sklada, slovensko priznanje za najveća postignuća u kulturi.

Ovjenčana je i Velikom nagradom Borišnikovih susreta za predstavu u cjelini (»Noževi u kokošima«), koja joj je donijela status jednoga od najzanimljivijih slovenskih redatelja mlade naraštaja. Koležnikova u Splitu gostuje prvi put i u razgovoru za *Vjesnik* priznaje da je njezin dolazak bio popraćen velikom tremom.

– Prva stvar koja me pres-travila je golema pozornica. Odmah sam morala riješiti pitanje približavanja glumaca publici i načina njihova postavljanja na scenu. Iz-mislili smo terasu veličine 4x4 metra tako da su glumci ostali na velikoj pozornici, ali igraju na maloj sceni.

Otpale velike geste

Time su automatski otpale velike geste i impostacije u glasu, no pojavilo se pitanje kako unutar ograničenog prostora i filmske glume doprijeti do 20. reda u gledalištu.

Prednost ove predstave je rad s malom ekipom koja broji osam glumaca, pa smo u posao krenuli vrlo otvoreno i dinamično. Dosta smo se svađali, prebrodili nekoliko kriza, lupali vratima, ali smo radili iskreno i pošteno. Stekli smo međusobno povjerenje, a ako slučajno ekipa bude loša na pozornici, jasno i glasno izjavljujem da sam isključivi krivac ja! U jednom trenutku svi su se uvukli u moj redateljski kod i poštivali ga do kraja.

Većina predstava s dramskog repertoara splitskoga HNK propituje obiteljske odnose, u što se »Ujak Vanja« idealno uklapa.

– Ovo je drama obiteljskih tragedija i patologija. Čehov je arhetipski točan u opisu malih, nesretnih i neostvarenih života te svih gaudost, tuga i ljepota koje proizlaze iz stanja jada. Tekst smo skratili na sat i pol, jer mi je bilo važno da se sve grozne melodramatske stvari dogode u jednoj noći.

Prvi čin je ekspozičija kroz koju promatramo tko koga u obitelji mrzi, a tko se voli, nakon čega dolazi sparna južna noć u kojoj se likovi opijaju, te izgovaraju i rade stvari poslije kojih nema povratka.

Moje razmišljanje o predstavi krenulo je od nekoliko fascinantnih monologa, koje sam iskoristila za točan

Mateja Koležnik: Čehov je arhetipski točan u opisu neostvarenih života

zapis čovjekove utrobe. S glumcima sam puno istraživala pitanje u kakvu je stanju čovjek koji govori, a nije svjestan govora, što se događa duboko u njemu i koji je to stupanj duševne rastrojenosti.

Ističete da se u predstavi sve vrti oko neostvarenoga seksa.

– Morali smo ići na tu varijantu, a jedan od razloga je Ante Čedo Martinić u ulozi profesora Serebrjakova, koji je dvadesetak godina mlađi od svoga lika, a u sve-

mu je jako važno da njegov odnos sa suprugom Jelenom ne funkcionira.

S druge strane, Čehov je pisao dramu kada nije postojala vijagra pa smo sve složili tako da na pozornici mora biti seksualnih frustracija. Nerealizirani seks je

zaista upisan u dramu, samo je današnji pojavni oblik toga problema puno izrazitiji i prepoznatljiviji.

Divim se Čehovu, koji je iznimno točan u izradi osobne iskaznice svakoga

»Ujak Vanja« ne gubi bitku s vremenom. Možda su takva djela samo u zapisu manje radikalna od modernih drama, no problem je isti

Slovinci prate kazalište

U kolikoj mjeri slovenska kazališta njeguju domaću suvremenu dramsku riječ?

– Hrvatska moderna dramatika jača je od slovenske. Vi imate puno više dobrih autora, od kojih su neki stekli svjetski ugled. No, Slovenija je karakteristična po tome što ima izrazito naglašenu tradiciju odlaženja u kazalište i slušanja slovenske riječi uživo. Mi smo zemlja sa samo dva milijuna stanovnika zbog čega nam je urođeno da čuvamo i njegujemo svoj jezik, što je vidljivo i u kazalištu. Imamo jaku kazališnu scenu koja se dobro prati, a predstave se intenzivno gledaju i komentiraju. Imam osjećaj da na našem prostoru predstave imaju veći odjek nego što je slučaj s Hrvatskom. Teško mi je govoriti, jer sam relativno nova u vašoj državi, ali možda se razlozi kriju i u geografskoj udaljenosti gradova. Naime, iz Ljubljane u Maribor brže se stiže nego iz Splita u Zagreb.

lika, precizan u objašnjenju zašto se nešto nekomu dogodi i kakve su reakcije nakon toga čina.

Otvoren je, a u njegovoj drami nema izrazitih pozitivaca i negativaca, dobrih i loših dečki, ne postoji utjelovljeno dobro ili zlo. Likovi su neostvareni onoliko koliko su ružni i zločesti. Svi su masni, životni, od krvi i mesa.

Je li »Ujak Vanja« opterećen obilježjima vremena u kojem je napisan?

– Zbog propitivanja bezvremenske teme obitelji »Ujak Vanja« ne zastarijeva i ne gubi bitku s vremenom. Možda su takva djela samo u zapisu manje radikalna od modernih drama, no problem je isti, čist i prepoznatljiv. Jasno vidimo reakciju čovjeka nezadovoljnog samim sobom i projekciju jada na okolinu.

Olakšanje je raditi klasika

Ujak Vanja, kojeg tumači Trpimir Jurkić, ne želi prihvatiti krivnju za svoje postupke, što je bezvremenska tema i prepoznamo ju na svakom koraku. Čovjek ima 47 godina, još uvijek živi s majkom, nema ženu ni karijeru i za sve svoje nedaće krivi druge. Stanja bola, nerveze, ljubavi, bijesa, frustracije i neostvarenosti odgovaraju svim vremenima, samo se drugačije izražavaju i rješavaju.

Jeste li u predstavi zadržali ozračje ruske zabiti?

– Drama je smještena u 20. stoljeće, bez naznaka radi li se o dvadesetim, tridesetim ili pedesetim godinama. Zabit je prisutna, a junaci su smješteni u mali hotel koji vode Vanja i Sonja. Jedini gosti su Teljegin i profesor Serebrjakov sa suprugom.

Vaša karijera je najvećim dijelom obilježena uprizorenjima suvremenih europskih i svjetskih komada. Unatoč tomu, kažete da prvu režiju na ruskome klasiku Čehovu doživljavate s velikim olakšanjem. Zašto?

– U Sloveniji se znamo zezati da je naša zemlja bićerin u kojem plivaju nosači brodova i u kojem dobiješ mali komad vrta za obradivanje. Vrt koji je meni dodijeljen zove se moderna drama, kojom se bavim zadnjih nekoliko godina. Mogu reći da sam se pomalo izgubila u prebacivanju filmskoga scenarija na kazališnu pozornicu.

Tražila sam nove forme, ispitivala brojne načine reza montaže, vožnje i kadriranja u kazalištu. To je urodilo predstavama u kojima su se scenografije vrtjele ili su bile pomične na drugi način. Sve se kadriralo, a gluma je bila brza. Zato je iznimno lijepo i ugodno doći u Split i raditi na tekstu sa samo jednom scenom, u kojem je dopuštena stanka i ima logične psihološke lukove.